

สิทธิและเสรีภาพกับการเมืองไทยในปัจจุบัน Rights and Freedom and Thai Politics at Present

พระสิริรัตนเมธี

พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน

ดร.ปณิษฐา ตาคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

somsak_maha2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ได้อธิบายถึงสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันตินั้นนอกจากจะมีกฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการจัดระเบียบแล้ว ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ยังเป็นแนวทางที่ใช้ยึดโยงให้สังคมมีความมั่นคงเข้มแข็งอีกด้วย เมื่อสังคมมีการพัฒนา เจริญเติบโต และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กลไกต่าง ๆ ที่จะจัดการให้สังคมมีความสงบสุขเกิดขึ้นนั้น จึงต้องมีการพัฒนาตามไปด้วย และสิทธิและเสรีภาพจึงเป็นอีกกลไกหนึ่งในสังคม ที่จะกำหนดว่าสังคมนั้น ๆ มีความสุข สงบ และสันติ หรือไม่

คำสำคัญ : สิทธิ. เสรีภาพ. การเมืองไทยในปัจจุบัน

Abstract

This academic article described that tranquility and peace of the society was depended only upon the country's law as a tool for social organization. and the country's tradition. custom and culture were also regarded as a way to link and strengthen the society. When the society grew in progress and complexity. various mechanisms for social organization were simultaneously developed as well. In addition. rights and freedom became another social mechanism to specify whether that society was tranquil and peaceful or not.

Keywords : Rights. Freedom. Thai Politics at Present

ความนำ

โดยหลักการแล้ว บทบัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของราชกรณนั้นมิใช่เป็นสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ จะไม่บัญญัติเอาไว้ก็ได้ มิใช่เป็นเรื่องเสียหายมากมายนัก ทั้งนี้เพราะอาจไปปรากฏอยู่ใน

กฎหมายอื่นก็ได้ ถึงแม้จะมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม ทางปฏิบัติรัฐก็อาจแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้อยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญของโซเวียต รัสเซีย ได้มีบทบัญญัติถึงเสรีภาพไว้มากมาย แต่ถ้าฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายมาตัดทอนหรือจำกัดสิทธิ เสรีภาพเหล่านี้ผู้ใดจะกล่าวหาว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญหาได้ไม่ส่วนในประเทศอื่นๆ ที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญของประเทศเหล่านี้ก็มักจะกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพต่างๆ มากมาย ซึ่งในรัฐธรรมนูญบางประเทศมักจะมีข้อความต่อท้ายว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” หรือ “เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” หรือ “ตามเงื่อนไขหรือวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” หรือ “การจำกัดสิทธิเช่นว่านั้นย่อมทำได้โดย บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” เป็นต้นอย่างไรก็ตามในปัจจุบันเรากลือกันว่าราษฎรจะมีความสุขได้มิใช่เพราะอยู่ในประเทศ ซึ่งมีการปกครองเป็นระบบที่ดีเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรด้วย ด้วยเหตุนี้จึงถือกันว่ารัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์และเป็นประชาธิปไตยจะต้องมีบทคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎรด้วย

ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิ (Right) หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองคุ้มครองและบังคับให้ เช่น สิทธิในการรับมรดก เป็นต้น เป็นสิทธิที่บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพต่อสิทธิของเราความหมายของสิทธิดังกล่าว เป็นความหมายสำหรับกลุ่มประเทศเสรีโดยทั่วไป แต่ในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์นั้น ได้ตีความหมายของคำว่า “สิทธิ” ว่า หมายถึง การที่บุคคลเลือกกระทำการใดๆ ได้ทั้งสิ้น เพื่อประโยชน์ของชนกรรมาชีพ เช่น มาตรา 18 ของรัฐธรรมนูญสหภาพโซเวียต บัญญัติว่า “ประชาชนสหภาพโซเวียตมีสิทธิทำงาน คือ มีสิทธิที่จะมีงานทำและได้รับค่าจ้างในการทำงานตามคุณภาพ และปริมาณของงาน (วิชฌู เครื่องาม. 2523 : 327.) “สิทธิ” ดังกล่าวตามที่กล่าวมานี้ เป็นสิทธิทางกฎหมาย ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง “สถานภาพของบุคคลที่ไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลหนึ่งบุคคลใด” หรือหมายถึง “อำนาจที่จะกระทำการโดยไม่อยู่ภายใต้การข่มขู่ของผู้ใด” หรือหมายถึง “อำนาจของบุคคลที่จะกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย” เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 36 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกัน โดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย...”ตามความหมายดังกล่าวข้างต้น เราจึงเห็นได้ว่า คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” นี้ มีความหมายที่แตกต่างกันอย่างไ้่ก่ตาม คำว่าสิทธิเสรีภาพนี้ นักวิชาการบางท่านก็ให้ความเห็นว่า คำสองคำนี้จะใช้แลกเปลี่ยนกันได้ แม้จะมีได้มีความหมายเหมือนกันนัก เปรียบเสมือนคนเราเรียกด้านสองด้านของเหรียญคนละอย่าง แต่ทกหมายถึงเหรียญอันเดียวกันนั่นเอง(กมล สมวิเชียร. 2520 : 8)

ความหมายดั้งเดิมของแนวความคิดที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

การศึกษาถึง “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” นั้น จะต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้ปกครอง” กับ “ผู้อยู่ใต้การปกครอง” โดยปกติ รัฐทุกรัฐจะต้องมีอำนาจหนึ่งซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งเราเรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” ซึ่งใช้ปกครองผู้อยู่ใต้การปกครอง จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาว่า ผู้ปกครองมีอำนาจอปกครองอย่างมีขอบเขตจำกัดหรือไม่ ในเรื่องนี้เราจะต้องศึกษาถึงแนวความคิด ตลอดถึงวิวัฒนาการของแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อตอบปัญหาดังกล่าวข้างต้น แนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนี้ มีกำเนิดจากแนวความคิดในเรื่อง “สิทธิตามธรรมชาติ” ซึ่งเป็นแนวความคิดทางปรัชญาทางการเมือง แนวความคิดในเรื่อง “สิทธิตามธรรมชาติ” นี้ มีสาระสำคัญคือ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกัน มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิตเสรีภาพในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สินและความเสมอภาค

ผู้เสนอแนวความคิดในเรื่อง “สิทธิตามธรรมชาติ” นี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การจำกัดอำนาจผู้ปกครองของรัฐนั่นเอง โดยอ้างถึง “สิทธิตามธรรมชาติ” ว่าเป็นสิทธิที่ผู้ปกครองรัฐจะเข้าไปล่วงละเมิดมิได้หรือพูดง่ายๆ ก็คือผู้ปกครองมีพันธะที่จะต้องดเว้นไม่ใช้อำนาจรัฐ ซึ่งก็เท่ากับว่าประชาชนมีสิทธิในการจำกัดอำนาจรัฐดังนั้น โดยสรุปเมื่อเรากล่าวถึง “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ตามความหมายดั้งเดิมจึงหมายถึง “สิทธิในการจำกัดอำนาจผู้ปกครองรัฐ” นั่นเอง (พรชัย เลื่อนฉวี. 2545 : 153) การที่มนุษย์เรามีความเชื่อว่า ประชาชนมี “สิทธิในการจำกัดอำนาจผู้ปกครองรัฐ” โดยรัฐมีหน้าที่ละเว้นการกระทำอันเป็นการละเมิดในสิทธิเสรีภาพบางประการของประชาชนนั้น เราอาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุสืบเนื่องมาจากแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ หรือกฎหมาย และคำประกาศที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของประเทศต่างๆ เป็นต้น

แนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดที่ว่าในแต่ละรัฐนอกจากมีกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นแล้ว ยังมีกฎหมายอีกประเภทหนึ่งคือ “กฎหมายธรรมชาติ” ซึ่งเกิดขึ้นเอง มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างขึ้นมาและเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับได้ โดยไม่จำกัดกาลเวลาและสถานที่ ศาสตราจารย์ เอช.เลาเตอร์แพคท์ แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านเป็นทำนองว่า กฎหมายธรรมชาติเป็นหลักในการตัดสินศาล(ถ้าจะไม่ถือว่าเป็นเครื่องมือ) ให้เกิดทฤษฎีว่าด้วยสิทธิของมนุษย์ (H.Lauterpacht. 1968 : 75) นอกจากนี้ ฌอง ริเวโร ได้กล่าวว่า “กฎหมายธรรมชาตินี้มีฐานะเหนือรัฐ กล่าวคือ รัฐต้องเคารพกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นจะมีสภาพบังคับก็ต่อเมื่อสอดคล้องกับ กฎหมายธรรมชาติ และไร้สภาพบังคับหากว่าขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ”(Jean Rivero. 1973 : 35) แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาตินี้มีกำเนิดมาจากนักปรัชญาของกรีกในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ซึ่งหลักปรัชญาในแนวความคิดเรื่องนี้คือ ในกรณีที่มีการขัดกัน ระหว่างกฎหมายของพระเจ้าและกฎหมายของรัฐ บุคคลจะต้องเคารพ

กฎหมายของพระเจ้า ทั้งนี้ เพราะกรีกเชื่อกันว่าขนบธรรมเนียมหรือพิธีทางศาสนานี้เป็นกฎหมายของพระเจ้า ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์กว่ากฎหมายที่มนุษย์เขียนขึ้น และมีผู้เคารพอยู่มากมาย ดังนั้นเมื่อมีการขัดกันระหว่างกฎหมายของพระเจ้าและกฎหมายของรัฐแล้ว ย่อมเป็นการชอบธรรมที่จะเลือกปฏิบัติตามกฎหมายของพระเจ้า (เดซชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. 2524 : 23)นอกจากนี้ยังมีนักกฎหมายนักการเมืองอีกหลายท่านที่มีความคิดทำนองเดียวกันว่า กฎหมายของพระเจ้าเป็นเจ้า (กฎหมายธรรมชาติ) มีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น ในประเทศไทยผู้สนใจหรือนักวิชาการก็ได้กล่าวไว้ในข้อเขียน ซึ่งเมื่ออ่านแล้วก็ตีความได้ว่า “สิทธิธรรมชาติมีที่มาจากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (กุลพล พลวัน. 2516 : 4)

กฎหมายและคำประกาศรับรองสิทธิและเสรีภาพ

“สิทธิในการจำกัดอำนาจรัฐ” เป็นแนวคิดที่มีสาเหตุมาจากกฎหมายและคำประกาศรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และ ฝรั่งเศส

ประเทศอังกฤษ

ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา อังกฤษมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิ เสรีภาพมาเป็นลำดับและหลายฉบับ เช่น Magna Carta ค.ศ. 1215. Petition of Right ค.ศ. 1628. Bill of Rights ค.ศ. 1689. Act of Settlement ค.ศ. 1701 เป็นต้น เอกสารต่างๆ เหล่านี้คือหลักประกันในการให้ความคุ้มครองประชาชนจากการกระทำตามอำเภอใจของกษัตริย์ แต่การคุ้มครองดังกล่าวเป็นไปตามสภาพและเงื่อนไขแห่งยุคสมัยของเอกสารแต่ละฉบับด้วย ด้วยเหตุนี้อำนาจของกษัตริย์จึงลดน้อยลงและอำนาจของรัฐสภาได้เข้ามาแทนที่อำนาจของกษัตริย์ เอกสารเหล่านี้ได้แสดงรูปธรรมที่ชัดเจนถึงการคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนอังกฤษในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักคิดจำนวนไม่น้อย (โกคิน พลกุล. 2529 : 87)

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนไว้ ซึ่งเราเรียกเอกสารนี้ว่า “คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา” The Declaration of Independence ซึ่งร่างโดยนายโทมัสเจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) และได้ประกาศเมื่อ วันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 คำประกาศอิสรภาพนี้ได้ยืนยันถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในลักษณะที่เป็นสากล ซึ่งได้ฝังรากลึกในจิตวิญญาณของประชาชนชาวอเมริกันตลอดมา ดังนี้ “เราถือความจริงซึ่งได้แจ้งประจักษ์โดยตัวของมันเองแล้วว่า มนุษย์เราเกิดมามีความเท่าเทียมกัน พระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างมนุษย์ ได้ทรงประทานสิทธิติดตัวบางประการ อันไม่อาจพรากจากมนุษย์ไปได้ สิทธิเหล่านี้ก็คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะป้องกันสิทธิดังกล่าวนี้ มนุษย์จึงได้จัดตั้งรัฐบาลที่ได้รับมอบอำนาจอันชอบธรรม โดยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลดำเนินการปกครองไปในทางที่ทำลายจุดมุ่งหมายดังกล่าว ก็เป็นสิทธิของประชาชนที่จะเปลี่ยน

หรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นเสียได้ (วีระ โลจายะ.2527 : 484) และก่อตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ให้ดำเนินตามหลักการเช่นว่า และให้มีอำนาจที่จะบันดาลความปลอดภัยและความผาสุกให้ได้มากที่สุด”ในการจัดทำรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1787 นั้น ไม่ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ อาจเป็นด้วยผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีแนวความคิดว่า “ผู้มีอำนาจปกครอง” ในระดับสหรัฐ ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน พลเมืองของรัฐ จนต่อมาในปี ค.ศ. 1789 ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 10 แต่ได้รับสัตยาบันใน ค.ศ. 1791 บทแก้ไขเพิ่มเติมเหล่านี้ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนอย่างชัดเจนและกว้างขวาง เรามักเรียกบทแก้ไขทั้ง 10 บท นี้ว่าเป็นอเมริกัน “Bill of Rights” นอกจากนี้ก็ยังมีบทแก้ไขที่ 15 (ค.ศ. 1868) ที่ห้ามมลรัฐต่างๆ ออกกฎหมาย ปรากฏชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลโดยปราศจาก Due Process of Law เป็นต้น

ประเทศฝรั่งเศส

ภายหลังที่ได้มีการปฏิวัติใหญ่ของชาวฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 ได้มีการตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้นทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติและสภาร่างรัฐธรรมนูญ แต่พอวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 สมัชชาแห่งชาติได้ประกาศใช้ “คำประกาศสิทธิของมนุษย์ชนและพลเมือง (LA Declaration des droits de L’homme et du Citoyen) ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 17 มาตราด้วยกัน ซึ่งคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองได้วางหลักการสำคัญไว้ดังนี้ (โกคิน พลกุล. 2529 : 89)

หลักว่าด้วยเสรีภาพ ถือว่าเป็นสิทธิประการแรกของมนุษย์ มาตรา 4 อธิบาย เสรีภาพ ว่าหมายถึง “อำนาจที่จะกระทำในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น. และมาตรา 5 “สิ่งที่กฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ไม่อาจถูกขัดขวางไม่ให้กระทำได้ ” จะเห็นว่าเป็นการวางหลักเรื่องเสรีภาพไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งถ้าพิจารณาโดยเจาะจงแล้ว ย่อมหมายความว่าครอบคลุมถึง เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในความคิด เสรีภาพในการประท้วงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการรวมกลุ่ม ฯลฯ

หลักว่าด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย ในมาตรา 6 กฎหมายคือการแสดงออกของเจตน์จำนงทั่วไป และคำว่ากฎหมายนี้ คำประกาศฯ ใช้ทั่วไปในเกือบทุกมาตรา (มีทั้งหมด 17 มาตรา นั่นคือยอมรับว่าการจำกัดขอบเขตของเสรีภาพต้องกระทำโดยกฎหมาย แต่ขณะเดียวกันผู้ร่างฯ ก็มีความวิตกว่ากฎหมายอาจก้าวเข้าไปล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพอย่างไม่ถูกต้องได้ ด้วยเหตุนี้ในเรื่องที่กระทบถึงสิทธิเสรีภาพที่สำคัญที่สุดคือ เสรีภาพในร่างกาย มาตรา 8 แห่ง คำประกาศฯ จึงต้องกำหนดว่า “กฎหมายพึงกำหนดโทษไว้อย่างเคร่งครัดและจำเป็นเท่านั้น และบุคคลจะถูกลงโทษได้ก็โดยอาศัยกฎหมายที่มีอยู่. แล้วได้ประกาศใช้ก่อนการกระทำความผิด ทั้งต้องบังคับใช้อย่างถูกต้อง. หรือมาตรา 9 “บุคคลทุกคนได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะ ถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิด”หลักข้างต้นได้กลายมาเป็นหลักที่ปรากฏในกฎหมายอาญา และในรัฐธรรมนูญของหลายประเทศต่อมา

หลักว่าด้วยความเสมอภาค มาตรา 1 บัญญัติไว้ว่า “มนุษย์ทั้งปวงเกิดมาอิสระและเสมอภาคกันทางสิทธิ..... มาตรา 6 รับรองความเสมอภาคในการเข้าทำงานในภาครัฐ และมาตรา 13 รับรองความเสมอภาคในการเสียภาษี ความเสมอภาคที่นักปฏิวัติฝรั่งเศสมองในที่นี้หมายถึงความเสมอภาคในทางกฎหมาย เราจึงอาจจะกล่าวได้ว่าคำประกาศว่า ด้วยสิทธิมนุษยชน และพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ได้มีผลต่อการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีข้อที่น่าสังเกตว่า คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 นั้น มิได้ปรากฏในรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสแต่อย่างใด เพียงแต่ได้อ้างถึงคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และพลเมืองไว้ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญเท่านั้นดังนั้น เราจึงพอสรุปได้ว่าแนวความคิดดั้งเดิมของกฎหมายธรรมชาติ หรือกฎหมาย และคำประกาศที่รับรองถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศต่าง ๆ มีผลอย่างมากต่อการรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนของประเทศต่างๆ ในปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นการรับรอง ในกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ หรือมีการรับรองในกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม

สิทธิเสรีภาพของประชาชนในปัจจุบัน

แนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพแต่ดั้งเดิมนั้นถือเป็นแนวความคิดทางการเมือง ซึ่งหมายถึงสิทธิและเสรีภาพส่วนหนึ่งของบุคคลที่จะต้องได้รับการเคารพจากรัฐ หรือหมายถึง “สิทธิในการจำกัดอำนาจผู้ปกครองรัฐ” นั่นเอง ดังนั้นผลที่ตามมาก็คือ รัฐมีหน้าที่หรือมีพันธะที่จะต้องถ่วงการกระทำโดยการไม่เข้าไปแทรกแซงในสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิดังกล่าวจึงเรียกกัน ว่า “สิทธิทางแพ่งและทางการเมือง” ซึ่งได้แก่ ความเสมอภาค สิทธิในชีวิต สิทธิที่จะไม่ต้องถูกทรมาน ถูกลงโทษ หรือได้รับการปฏิบัติที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมและต่ำช้า สิทธิที่จะมีเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยในร่างกาย ซึ่งรวมทั้งสิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาดีโดยเที่ยงธรรม สิทธิที่จะไม่ถูกสอดแทรกในชีวิตส่วนตัวในครอบครัว หรือ ในการสื่อสารในประเทศ สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการประชุมหรือการสมาคมสิทธิที่จะมีส่วนในการบริหารกิจการอันเป็นสาธารณะ ซึ่งรวมทั้งสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยและสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทน เป็นต้น แต่ต่อมาแนวความคิดดังกล่าวมิได้หมายถึงเพียง “สิทธิทางแพ่งและทางการเมือง” ที่ทำให้รัฐต้องถ่วงการกระทำเท่านั้น แต่รัฐต้องมีหน้าที่หรือมีพันธะที่จะต้องกระทำอีกด้วย กล่าวคือประชาชนมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐจัดให้มีหลักประกันแก่ประชาชน เพื่อที่ประชาชนจะได้มีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างน้อยตามมาตรฐานขั้นต่ำสุด สิทธิดังกล่าวในปัจจุบันเรียกว่า “สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม” ศาสตราจารย์ ยอร์ช บูร์โด ได้ให้ความหมายกว้างๆ ของสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมไว้ว่า “เป็นสิทธิที่จำเป็นแก่การรับรองต่อประชาชนเพื่อปลดปล่อยประชาชนให้พ้นจากอำนาจในทางเศรษฐกิจ (Georges Burdeau. 1966 : 340)

“สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม” ตามแนวความคิดใหม่นี้ทำให้ประชาชนมีสิทธิเรียกร้องต่อรัฐให้ดำเนินมาตรการต่างๆ อันทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่ต้องกระทำหรือมีพันธะในการที่จะต้องส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจทางสังคม เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบายสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวนี้ เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนอันเท่าเทียมกันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ หรือสิทธิในการพักผ่อนและมีเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วยเหตุผล และมีวันหยุดเป็นครั้งคราว โดยได้รับค่าตอบแทน เป็นต้น

สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพไว้ในหมวดที่ 3 ตั้งแต่มาตรา 26 ถึงมาตรา 69 ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไทยฉบับนี้มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับประการ คือ

1. สิทธิเสรีภาพที่ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ (มานิตย์ จุมจำปา. 2541 : 30)

- (1) การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- (2) ความเสมอภาค
- (3) สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย
- (4) ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง
- (5) ความคุ้มครองจากข้อสันนิษฐานในคดีอาญาว่าไม่มีความผิด
- (6) สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและความเป็นอยู่ส่วนตัว
- (7) เสรีภาพในเคหสถาน
- (8) เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่
- (9) เสรีภาพในการสื่อสาร
- (10) เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิกาย ลัทธิทางศาสนา
- (11) เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน
- (12) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อ

ความหมายโดยวิธีอื่น

- (13) เสรีภาพในทางวิชาการ
- (14) เสรีภาพในการศึกษาอบรม
- (15) เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธ
- (16) เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่ม เกษตรกร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

- (17) สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
- (18) เสรีภาพในพรรคการเมือง
- (19) สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน การสืบทอดและการได้รับค่าเวนคืน
- (20) เสรีภาพในการประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรี
- (21) ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน
- (22) สิทธิรักษาพยาบาลฟรี
- (23) สิทธิเด็กและเยาวชน
- (24) สิทธิคนชราอายุเกิน 60 ปี
- (25) สิทธิผู้พิการหรือทุพพลภาพ
- (26) สิทธิที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี

- (27) สิทธิหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (28) สิทธิผู้บริโภค
- (29) สิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วยราชการ
- (30) สิทธิได้รับข้อมูลในกิจกรรมที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย

คุณภาพชีวิต

(31) สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติ ราชการ
ทางการปกครอง

- (32) สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์
- (33) สิทธิในการฟ้องหน่วยราชการ
- (34) สิทธิในการต่อต้านการล้มล้างของระบอบประชาธิปไตย

2. ผลของสิทธิและเสรีภาพ

จากที่แสดงข้างต้นจะเห็นว่าคนไทยมีสิทธิเสรีภาพจำนวนมาก คำถามที่จะมีตามมาก็คือ สิทธิเสรีภาพนี้จะเป็นจริงได้เพียงใด ประเด็นนี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ก็แสดงเป็นนัยตรงกันข้ามว่า รัฐมีหน้าที่ต้องเอื้ออำนวยให้เป็นไปตามสิทธิ และเสรีภาพ ซึ่งในแง่รัฐธรรมนูญมีหน้าที่ 2 ประการ (วิชญ์ เครืองาม. 2530 : 26) คือ

ก. หน้าที่กระทำการ

หน้าที่ของรัฐในการกระทำการนี้หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญประการใด รัฐต้องมีหน้าที่จัดการให้ประชาชนได้รับสิทธินั้นสมดังที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น สิทธิของคนชราตามรัฐธรรมนูญทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการช่วยเหลือคนชราให้ยังชีพได้ เป็นต้น อนึ่งถ้ารัฐไม่ทำหน้าที่ตามข้างต้น ประชาชนสามารถบังคับให้รัฐกระทำการตามหน้าที่เพื่อให้สิทธิของตนสมประโยชน์ได้

ข. หน้าที่งดเว้นการกระทำ

หน้าที่ของรัฐในการงดเว้นการกระทำนี้ หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำการใด บุคคลนี้ย่อมมีอิสระในการกระทำนั้น โดยรัฐมีหน้าที่ที่จะงดเว้น การกระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงเสรีภาพดังกล่าว เช่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ปราศจากอาวุธ รัฐ (เจ้าหน้าที่ของรัฐ) จะต้องงดเว้นไม่กระทำการใดอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการชุมนุม นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญใหม่ยังได้มีบทบัญญัติที่จะเป็นผลให้สิทธิและเสรีภาพเป็นจริง ในทางปฏิบัติดังนี้

(1) การกำหนดให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ (มาตรา 26)

(2) การกำหนดให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและ การตีความกฎหมายทั้งปวง (มาตรา 27)

3. วิธีการเขียนกฎหมายที่เริ่มต้นด้วยการระบุเสรีภาพต่างๆ แต่เมื่อลงท้ายมักจะบัญญัติว่าให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายนั้น ในกรณีนี้เป็นการให้อำนาจแก่สภานิติบัญญัติที่จะออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เสมอ จนบางท่านมีความเห็นว่าเท่ากับราษฎรไม่ได้รับรองสิทธิและเสรีภาพคุ้มครองเสียเลย ความเข้าใจนี้หาเป็นการถูกต้องไม่เพราะ

ก. เมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพไว้ บุคคลก็ย่อมจะมีสิทธิ และเสรีภาพอยู่ จนกระทั่งจะถูกจำกัดโดยกฎหมาย

ข. สภานิติบัญญัติจะออกกฎหมายได้เพียงแต่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะออกกฎหมายยกเลิกหรือตัดสิทธิและเสรีภาพสิ้นเชิงไม่ได้

ค. กฎหมายที่สภานิติบัญญัติออกนั้น ย่อมจะบัญญัติในเรื่องที่เป็นลักษณะทั่วๆ ไป จะบัญญัติเฉพาะเรื่องไม่ได้ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าสภานิติบัญญัติจะไม่ออกกฎหมายจำกัดสิทธิ และเสรีภาพพร่ำเพรื่อจนเกินความจำเป็น

ง. สภานิติบัญญัติประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา หรือในกรณีที่สภานิติบัญญัติประกอบด้วยสภา 2 สภา เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติในมาตรา 88 ใจความว่า “รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา” แต่ในขณะเดียวกันตามมาตรา 122 ก็บัญญัติว่า “สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย” ดังนั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยกฎหมาย จึงต้องถือว่าเป็นการจำกัดด้วยความยินยอมของราษฎรเอง

จ. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมประสงค์จะได้รับเลือกตั้งซ้ำอีก ด้วยเหตุนี้ จึงย่อมที่จะระมัดระวังมิให้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยปราศจากความจำเป็นและสมควร เพราะถ้าไม่ทำเช่นนั้นจะทำให้ราษฎรเสื่อมความนิยม และจะไม่ได้รับเลือกตั้งในภายหน้า (หยุด แสงอุทัย. 2526 : 144) 4. มาตราต่างๆ ในหมวด 3 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 จะมีคำว่า “เสรีภาพ” ปรากฏอยู่มากมาย เสรีภาพเหล่านี้เมื่อมีกฎหมายรับรอง ก็มีสถานะเป็นสิทธิได้ เหมือนกันบางครั้งจึงเรียกรวมๆ กันว่าสิทธิเสรีภาพ

7. ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิเสรีภาพจำเป็นต้องมีการจำกัดขอบเขต มิฉะนั้นแล้วจะทำให้บ้านเมืองเกิดความ ไม่สงบเรียบร้อย ยกเว้นเสรีภาพบางชนิดที่ไม่กระทบกระเทือนถึงบุคคลอื่น เช่น เสรีภาพในการคิด เสรีภาพในการนับถือศาสนา รัฐธรรมนูญมักจะมีข้อกำหนดดังต่อไปนี้

ก. ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (Security Nation) แต่เดิมเข้าใจว่าหมายถึงความมั่นคงทางทหาร แต่ปัจจุบันยอมรับว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองถือเป็นความมั่นคงแห่งชาติด้วย เสรีภาพย่อมอยู่ภายใต้ข้อบังคับว่าไม่ขัดต่อความมั่นคงแห่งชาติ แต่ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพที่อ้างความมั่นคงควรทำในรูปกฎหมายที่ออกโดยสภานิติบัญญัติจะออกเป็นคำสั่งคำบัญชาของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดไม่ได้

ข. ข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อความสงบเรียบร้อย หรือรัฐประศาสนบาย กฎหมายที่ออกมาใช้บังคับจำกัดให้เป็นไปตามนี้ ได้แก่กฎหมายอาญา

ค. ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การป้องกันการ กระทำอนาจาร ความผิดต่อศาสนา เป็นต้น

ง. ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองอนามัยของบุคคลหรือสังคม ได้แก่ กฎหมาย ผังเมือง กฎหมายควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม กฎหมายควบคุมโสเภณี เป็นต้น

สรุป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ได้นำเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธิใด ๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” แม้ว่าจะวางหลักไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ในเมื่อไม่มีกฎหมายมารองรับ ในบางเรื่องจึงมีการละเมิดจนเกิดผลเสียต่อการปกครองบ้านเมือง เช่น การตั้งสมาคมคณะราษฎร ที่มีกิจกรรมในทางการเมืองประหนึ่ง

เป็นพรรคการเมืองที่มุ่งเน้นส่งเสริมผู้สมัครรับเลือกตั้ง จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคณะราษฎรกับขุนนางชั้นสูง เป็นต้น

นับแต่นั้นมา ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นประการสำคัญเสมอ เพราะมองว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย หากละเลยหรือไม่คุ้มครองเรื่องเหล่านี้ย่อมส่ง ผลต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สภาร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดกรอบการจัดทำไว้ว่า “...มีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น...” และในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สภาร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ยึดกรอบดังกล่าว และได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กว้างขวางขึ้น พร้อมทั้งได้กำหนดออกมาเป็นส่วน ๆ เพื่อความเข้าใจของประชาชนผู้ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ

References

- กมล สมวิเชียร. (2520). **ประชาธิปไตยกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- กุลพล พลวัน. (2516). **ปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยสหประชาชาติ. วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..
- เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. **ทฤษฎีการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแดด. 2524.
- พรชัย เลื่อนฉวี. (2554). **กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โกคิน พลกุล. (2529). **ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- มานิตย์ จุมจำปา. (2541). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม..
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475**. มาตรา 12. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 49 หน้า 537.
- วิษณุ เครืองาม. (2523). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.
- _____. (2530). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
- วีระ โลจายะ. (2527). **กฎหมายมหาชน หน่วยที่ 8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สมิตร.
- หยุด แสงอุทัย. (2526). **หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.

Georges Burdeau. (1966). **Les Libertes Publiques**. Paris :Librairie generale de Droit et de Jurisprudence.

H.Lauterpacht. (1968). **International Law and Human Right**. U.S.A. :Stevens and Sons.

Jean Rivero. (1973). **Libertes Publiques**. Paris :P.U.F..